

ФРАГМЕНТИСАНИ ФРАГМЕНТИ

* * *

У првом сусрету са М. С. Димитријевићем, после новогодишњих празника (2016), распитујем се за стање здравља и болести Тоље (аденокарцином простате, са метастазом на кичми), његовог доброг сарадника и коаутора у бројним научним прилозима.⁷⁸³

– Када сам Тољи честитао Нову годину тужно ми је рекао: *Ево, дочекао сам и 2016* – саопштио ми је сетно, што ме је прилично погодило.

– Брате, на почетку 2015. записао сам нешто слично у *Дневнику примисли*: „*Скоро ми је невероватно, да сам, хвала Господу, освануо и да свањавам у 2015-тој!*“ – и при том сам додао:

– Нема тужнијег места на кугли земаљској од чекаонице са канцерозним болесницима. Безмало сви су већ покопани у мислима на смрт. На лицима им се виде згасла последња сванућа, без нових *зорила*,⁷⁸⁴ до дна су утонули у *ноћило* самогубљења...

Када у тој, за све такорећи, предсмртној чекаоници, извадим своје белешке и папире и почнем да „шарам“, сви ме гледају разрогачених очију, као бесловесног уљеза који им нарушава прозукли мир упокојења.

Понајвећа је туга још живо оплаканих, а не упоканих!

Једина утеха тужно ожаљених јесте бити као и они жалобно похрањен иза хоризонта заједничког нестајања.

Хоће ти се туђа жалост да спаваш своју бол! – Владимир Назор.

783 Анатолиј А. Михајлов, научни саветник у пензији Института за физику, дугогодишњи пријатељ и сарадник, рођен у Краснојарску (1940), ожењен Црногорком Јелицом, због које је седамдесетих година дошао из Лењинграда у Београд. Познанство потиче из Института за физику, где су једно време заједно радили. У коауторству, поред осталог, објавили: М. С. Димитријевић, А. А. Михајлов, Истраживање облика калијумових линија у пражњењима средњег и високог притиска, 25 ЕТАН у поморству, *Задар*, 1983, стр. 530-536; А. А. Милајлов, М. С. Димитријевић, Influence of ion-atom collisions on the absorption of radiation, *Astronomy and Astrophysics*, vol. 155, 1986, 319-322; М. С. Димитријевић, А. А. Милајлов, М. М. Поповић, Stark broadening trends along homologous sequences, *Astronomy and Astrophysics Supplement series*, vol. 70, 1987, 57-61.

784 Милан Дединац, *Зорило и ноћило певају, посвећено Растку Петровићу*, у књизи *Од немила до недрага* М. Дединца, стр. (87)-110.

Милан С. Димитријевић, сав предан природњачким наукама и астропоетским визијама, са великом пажњом *језикословца*, приступа текстовима својих сарадника, водећи рачуна о језичким финесама, стилу, правопису, лепом говору и изражавању. Он је пажљиво редакторски ишчитавао више текстова свога оца које је приређивао за штампу; као и моје, са увек присутном критичком нотом; често се догађа да потегнемо *Правопис српскохрватског књижевног језика, са правописним речником* (1960) и *Правопис српског језика, I Правила и њихови основи, II Речник уз правопис* (1993).⁷⁸⁵

У борби за лепоту и чистоту српског језика, Димитријевић се безмало одувек ангажује негујући добар стил, не допуштајући да му туђице из страних језика нарушавају бирану домаћу лексику. Упиње се да то оствари у бројним студијским и публицистичким текстовима, чланцима, написима, па чак и у личној преписци. Згражава се над туђицама насилно уклопљеним у српски језик, који га изобличавају и руже на најгори начин, додајући српске наставке енглеским речима. Тако на пример његови млађи сарадници *сејвују* текст уместо да га *сачувај*, или за *млаз* они кажу *цет* мењајући га као *цет, цета, цети...* Зато има велику жељу и намеру да онима са којима је у непосредном радном контакту, са чијим се језичким деформацијама учестало сусреће, одржи неку врсту предавања саветодавне природе, о важности јасног стила и разумљивог и чистог језика.

Ово записујемо зато што Милан врло често у хуморно-ироничном смислу када треба нешто у рачунару да „сачува“ – подиже поглед од тастатуре и са широким осмехом, подругљиво и саркастично понавља неке од горе наведених примера, изражавајући тако неку врсту личног протеста, због атаковања на прекрасне изразе присутне у његовом драгом српском језику, и поред тога што је полиглота.

У више махова, Милан је показао спремност и одлучност да се бори за очување ћириличног писма, које је све више угрожено са разних страна. Тако на пример, као уредник часописа *Васиона*, уз велике отпоре и несагласја, одважно је елиминисао латинично писмо, тако да су српски текстови били само на ћирилици. Поред тога, одважно је преименовао *Bulletin Astronomique de Belgrade* у *Serbian Astronomical Journal*.

Својевремено се као уредник часописа *Васиона*, често сусретао са искривљавањем и изобличавањем терминологије везане за космичку проблема-
785 Посвета гласи: *Драгом брату Николи Цветковићу. Поклоњено 1993...*, која је касније потписана пуним именом и презименом. Једном приликом, док је био на функцији Министра за науку, технологију и развој, дошао сам у његов лепо опремљен кабинет у Палати федерације, са витрином пуном различитих књига. Пошто смо се питали за здравље, поразговарали о породичним догађајима, попили кафу и сок, на поласку ме је провео кроз Палату показујући ми њене узноситости и на крају даровао поменути *Правопис српског језика*, који је Министарство финансирало његовом одлуком. – Овај новији *Правопис* често користимо у раду на књигама о његовом оцу и другим монографским текстовима, студијама и прилозима.

тику. При том се посебно залагао да српски језик у *Васиони* буде што је могуће бољи и коректнији. Понекад је доста грубо, водећи рачуна о називу часописа, реч *свемир* замењивао термином *васиона*, чак и без консултовања са ауторима.

Професор универзитета из Новог Сада, Божидар Јовановић, члан Уређивачког одбора *Васионе*, послао му је чланак у коме се критички осврнуо на језичке слабости у овој публикацији. Димитријевић је тај текст објавио мада се није у свему слагао.⁷⁸⁶

У једној прилици, када смо разговарали о стилу и језику појединих уџбеника његових сарадника, које је редиговао, некако узгред ми је напоменуо:

– Знаш, ја не жалим време да понешто проверим и више пута у нашим правописним и другим речницима, зато што хоћу не само да себе боље опишем него да и радови мојих сарадника буду на одговарајућем нивоу.⁷⁸⁷

Прекидам га у пола речи и изражавам чуђење да по два, можда и три пута прегледа радове за зборник *Развој астрономије код Срба*, поготову онај од 1400 страна (бр. VIII), а он ми појашњава:

– Радове које помињеш добијам током дужег времена и онда их сукцесивно ишчитавам, по два пута. Једном по смислу и садржају да бих оценио да ли је то за *Зборник* и одредио рецензента, а затим језички, како бих отклонио мањкавости те врсте. Када се књига преломи прегледавам је уредничко – редакторски: проверавајући библиографске манжетне, фонтове, наслове и поднаслове, имена, адресе, слике и потписе испод њих као и напомене и референце... Водим рачуна да се име случајно не „преломи“ и да се не поткраде оно што уредници обично зову *удовице* и *сирочићи*, мислећи на једно, односно два усамљена слова или реда – завршава са тумачењем уредничког посла, који је обавио на више стотина, књига, публикација и часописа.

* * *

После дочека Нове године, састали смо се првог јануара 2017, у уобичајено време, кад су други после веселе ноћи, још спавали, настављајући рад на започетим књигама, укључујући и *Норвешке фјордове* – путопис из Скандинавских земаља.

Коментаришемо новогодишњи програм на телевизијским екранима. У једном моменту, са жаљењем примећујем:

– Музички део програма који смо ноћас пратили, изгледа да је намењен неким другим људима, или ја то *живим у туђем веку и времену*, како би рекао Добрица Ћосић; јер мало тога од новокомпонованих песама могло је да дирне моје емоције... Недостајале су изворне народне мелодије, македонске народне песме, севдалинке, песме из врањанског краја, настављам да се притужујем.

– Е, видиш брате, и мени су засметале ове *новокомпоноване*, али ја сам имао једну другачију могућност, да сакупим са интернета оне мелодије које одјекују у мени; при том то нису само српске, него и руске, грчке, француске, италијанске, арапске, али и на језицима мађина, као што је окситански, пједмонски и слично...

786 Б. Д. Јовановић, *И астрономија говори српски*, Васиона, 2004, ЛП, 3, стр. 127-129.

787 *Стил и писање*, предавање Групи за астрофизичку спектроскопију, 14. април, 2016.

**"Ако је љубав највећа снага која
све носи, све верује, свему се нада,
све трпи. . . и не престаје никада."**

**Нека нас она драги рођаци и пријатељи
окупи дана 12. јуна 2004. године
на венчању**

**БРАНИСЛАВЕ АНЂЕЛКОВИЋ
И
АЛЕКСАНДРА ВЕЉОВИЋА**

Скуп сватова је у 11 часова у кући домаћина.

**Венчање ће се одржати у:
Свечаној сали Скупштине града у 12:30 час.
и
Православној цркви у 13:30 час.**

**Свечани ручак је у Ресторану
"ВИДИКОВАЦ" у 14:30 час.**

**Биће нам драго да својим присуством
увеличате наше славље.**

**С ПОШТОВАЊЕМ ПОРОДИЦЕ
АНЂЕЛКОВИЋ И ВЕЉОВИЋ**

*Позивница за венчање Миланове и ауторове братанице
Браниславе и Александра Вељовића*

– Наведи ми један пример ради илустрације – заговарам слушајући ово полиглотско занимање за мелос различите врсте...

Милан ме жустро прекида и са широким осмехом, помиње незваничну окситанску химну *Se canto che canto* (Ако певам ову песму), *Sul punt de Mirabel* (На мосту Мирабел) или *Bella berghera* (Лепа пастирица) на пједмонском и почиње лагано да певуши. А онда подиже главу, са погледом према таваници, као некада давно, седамдесетих година прошлог века, и његов отац у хотелу *Делфин* на Хвару, када је био страсно обузет изворним народним мелосом. Осим тога, наводи француску песму *Si la Garonne avait voulu lantourlu* (Да је Гарона хтела лантурли) напомињући да је *лантурли* реч коју је песник измислио а ушла је у француски језик:

– Отприлике овако – појашњава Милан: Ако те пријатељ пита шта ти је шеф рекао када си му тражио повишицу ти му одговараш *Il m'avait répondu lantourlu* – односно: одговорио ми је „лантурли“, то јест ништа одређено, што се складно римује са „репонди“...

Слушајући ове лирски проживљене појединости, још једном сам потврдио своје уверење да је ОН – ч о в е к с в е т, космополитски дух, који може да ужива у богатству мелоса многих народа, у чију је природу и духовност ушао целим бићем. И ту сам видео да онај ко разуме само национални језик, тај врло скромно учествује у доживљају и виђењу света који је унеколико провинцијално озрачен, па и анахронично окамењен... А Милан има широке могућности да оно што му мањка у националном језику или евентуално у дијалекту, надопуњује свестраном скалом сваковрсних песама и мелодија разних народа – нација.

* * *

У време злочиначке НАТО агресије на СР Југославију, док су бомбе падале широм земље, а Београд подрхтавао од експлозија које су узбуњивале и излуђивале људе, док су небо премрежавали и шарали противавионски плотуни и ракете, Милан је седео са секретаром Астрономске опсерваторије, Сретеном Степановићем, у кафани „Код Мире“.

– Уједампут је нестало струје, а потмуле експлозије су повремено одјекивале у даљини. У кафани су били музиканти који су увеселавали госте. После неког времена пришли су и нашем столу и питали коју песму желимо... Ја сам се мало нећкао и устручавао док је Сретен рекао: – Ајд’, наручи нешто!

– Певајте *Не може нам нико ништа, јачи смо од судбине...*

Када је грмнула песма, кафана као да је синула и нечим се просветлила.

– На наш сто стигло је са суседних и околних: шест боца вина од мераклијски ободрених гостију.

* * *

Често се догађа да Милан у току разговора врло спретно „удене“ неку лепу, афористичку опаску, духовиту анегдоту или цитат, искуствено опажање, хуморну појединост или виц.

У процесу рада, док коментаришемо Паскалову мисао о савести, он за тренутак застаје, мало подиже главу и проговори:

– *Човек је измислио замке за све који гризу осим за једно – Савест, саопштава у своме афоризму Милко Христов.*⁷⁸⁸

Ово је релативно ретка особина изразито снажних духова, са широким и свестраним образовањем, енциклопедијски усмерених, са разноврсним животним искуством, спретних у међуљудским комуникацијама, који пажљиво прате и слушају саговорника, и способни су да у правом тренутку убаци нешто дубоко смислено, продуховљено и тако оплемене и обогате дијалог.

788 Милко Христов, *Богу „под руком“*, Књижевни преглед, бр. 12, 2017, стр. 152.

Као и сваке године, 10. августа 2017, запутили смо се ка Алеји заслужних грађана, како би се поклонили нашим драгим родитељима. У томе нас није спречио ни црвени аларм због високе температуре која је превазилазила 38°C у хладу, а можда и преко педесет на сунцу, од чега се вртело у глави. На ово нас је посебно упућивала чињеница да је од упокојења нашег великог учитеља протекло јубиларних тридесет година, а од смрти драге тетке Белке десет.

После дубоког наклона сенима наших најмилијих, Милан се, на мој позив, обратио оцу и мајци, говорећи шта је све урађено од августа прошле године.

– Драги моји, у међувремену се одмакло у сређивању врло обимне, разноврсне и драгоцене оставштине... На Ризрч Гејту сам отворио Твој сајт, скенирао и ставио, до данас, на њега 190 књига, чланака и других библиографских јединица, које су до сада читане и прегледаване више од 2500 пута. То је показатељ да постоји живо интересовање за твоје импозантно дело, а посебно за нумизматичку литературу и студијско мемоарска казивања и текстове.

У међувремену, обрадио сам и припремам за штампу Твој *Дневник из 1930-1931*,⁷⁸⁹ у коме сам растумачио шифриране делове, у напоменама додао важније податке о особама, потом фотографије бродова што се помињу и уз то, одговарајуће снимке и документа из тога времена.

Сачуване фотографије дела Збирке римског кованог новца, организовао сам у целину, коју, обогатену напоменама и коментарима, такође припремам за штампање.

Оно што сам у архиви/оставштини пронашао, а сматрам да је вредно публиковати, као што су: фелтони, ситнији чланци у периодици, вредни пажње, необјављени прилози са конференција, дао сам на прекуцавање, са намером да то обнародујем.

Све ово напред речено ме је веома изненадило и импресионирано, што смо коментарисали и приликом уобичајеног ручка, у знаку помена, у ресторану „Орашац“. А приликом првог радног сусрета, после тог помена, 12. августа,⁷⁹⁰

789 Сергије Димитријевић, *Мој дневник 1930-1932*, „Наше стварање“, Лесковац, бр. 4, 2018, стр. 71-103; бр. 1-2, 2019, стр. 110-155. – У бр. 1-2 за 2019, погрешно наведено у наслову: 1939-1932.

790 Наведеног дана у *Аутопоетичким белешкама* (IX), имајући у виду припрему материјала за коауторски прилог са М. С. Димитријевићем за Зборник „Развој астрономије код Срба“ IX, поводом обраде песме *Ода Сунцу* Светолика Станковића, дословце сам записао: „За поетолошко одређење оде морао сам да консултујем и одговарајућу новију стручну литературу, јер је релативно мало тога остало у меморији, у ово позно старачко доба. Зато морам сачувати теоријску и приручну литературу, коју би неки да „разбуцају“, и то све док будем интелектуално деловао“.

А у истој свесци, само са супротне стране, под насловом *Недомисли VI*, у вези са књигом о *Норвешким фјордовима*, посвећеној брату Милану, из захвалности за подстицај да се она припреми за штампу, записао сам: „Лексичка обрада, усавршавање, дотеривање *Норвешких фјордова*, што је приметан посао, и тражи пуно времена за претраживање архаизама, неологизама, провинцијализама и сл., као и одговарајућих ру-

усредсредили смо нашу пажњу да забележимо ове необично важне појединости и да сачувамо видан траг о томе, са намером да касније, у фусноти, или евентуално у тексту, додамо измењене фактографске чињенице.

Позивница Престононаследника Александра и Принцезе Катарине
на славски пријем.

ралних и других извора, може да се схвати и као нека врста мучења, малтретирања, надевања и раздевања Језика (О томе ће други судити и просуђивати)“.